

Một số đề xuất về việc xây dựng Tài nguyên giáo dục mở tại trường Đại học Dân lập Hải Phòng

ThS. Trần Hữu Trung

ThS. Bùi Thị Kim Oanh

Trung tâm thông tin thư viện trường Đại học Dân lập Hải Phòng

Tóm tắt

Hiện nay, tài nguyên giáo dục mở (OER) đã được báo trước như là một cách cung cấp sự truy cập tới các tài nguyên giáo dục thích hợp. Việc xây dựng kho học liệu mở sẽ giúp ích cho việc đóng góp, chia sẻ và tái sử dụng các nội dung, tài liệu diễn ra nhanh chóng, dễ dàng hơn. Tuy nhiên, việc xây dựng và phát triển một hướng đi mới như OER tại các trường đại học luôn phải đối diện với nhiều khó khăn, thách thức như tài chính, chính sách và nhân lực.

Trong bài trình bày này, căn cứ điều kiện thực tế tại Việt Nam, chúng tôi phân tích đánh giá các cách thức triển khai OER, trên cơ sở đó đề xuất một lộ trình sơ bộ để xây dựng, phát triển OER tại trường Đại học Dân lập Hải Phòng. Chúng tôi tin rằng, bằng việc phát triển hệ thống “Học liệu mở” sẽ giúp cho trường Đại học Dân lập Hải Phòng hoàn thiện hơn việc áp dụng học chế tín chỉ, nâng cao chất lượng học tập và giảng dạy để từ đó chất lượng giáo dục dần dần hoà nhập được với các tiêu chuẩn quốc tế.

1. Tổng quan về OER

Nói một cách dễ hiểu Tài nguyên Giáo dục Mở (OER) là thuật ngữ dùng để chỉ những tài liệu giáo dục số hóa, được cung cấp mở và miễn phí trên mạng, để nhà giáo và người học sử dụng, tái sử dụng trong giảng dạy, nghiên cứu và học tập, không đi kèm nhu cầu phải trả tiền phí bản quyền hoặc phí giấy phép. Nhờ vậy tạo điều kiện cho mọi người được tiếp cận miễn phí, mọi lúc, mọi nơi.

Bước phát triển quan trọng nhất của OER trong năm 2011 là sáng kiến của ĐH Stanford, với sự ra đời Khóa học trực tuyến "mở" đại chúng (Massive Open Online Courses, MOOC). Đó là khóa học thực và miễn phí trên mạng, với sự dẫn dắt trực tiếp của giảng viên, cùng sự tham dự và tương tác của hàng trăm nghìn người học ở khắp nơi trên thế giới.

Điều đặc biệt quan trọng là giảng viên MOOC là các nhà khoa học danh tiếng của các Đại học hàng đầu. Người học chỉ cần có máy tính nối mạng và sau khi hoàn tất khóa học, được cấp chứng chỉ với chữ ký của giảng viên. Vì thế, MOOC được coi là một giai đoạn phát triển mới của giáo dục đại học, thu hút sự tham gia của nhiều Đại học lớn trên thế

giới. Thậm chí, theo GS. Marginson, chuyên gia về giáo dục đại học, thì MOOC sẽ là tác nhân thay đổi cuộc chơi trong giáo dục đại học toàn cầu.

Ở nước ta, cộng đồng OER còn rất nhỏ lẻ. Nhận thức về vai trò, tầm quan trọng, cơ hội và thách thức của OER còn mơ hồ. Vì thế, để có thể xây dựng mô hình/hệ thống giáo dục "mở" đúng hướng và thành công, vấn đề quan trọng đầu tiên là cần có giải pháp kịp thời và hữu hiệu nhằm nâng cao nhận thức về OER trong và ngoài ngành giáo dục, tạo cơ sở đồng thuận cho việc đề xuất chính sách. Năm 2005, Bộ GD&ĐT cùng Quỹ giáo dục Việt Nam-Hoa Kỳ (VEF) phối hợp với Công ty phần mềm và truyền thông VASC triển khai dự án Học liệu mở Việt Nam (Vietnam OpenCourseWare, VOCW). Dự án này đã thành công trong việc đặt nền móng ban đầu cho hoạt động học liệu mở ở nước ta.

2. Thực trạng trường Đại học Dân lập Hải Phòng

Trường Đại học Dân lập Hải Phòng (ĐHDLHP) trong những năm gần đây đã có nhiều đổi mới: từ nội dung chương trình, phương pháp dạy học, đến đổi mới công tác quản lý và từng bước xây dựng phương pháp mới để phát triển các tài liệu điện tử.

Năm 2009 nhà trường đã đầu tư kinh phí để Trung tâm thông tin thư viện mua nguồn tài liệu điện tử từ Cục thông tin khoa học & công nghệ Quốc gia. Toàn bộ các tài liệu điện tử này đều được quản lý bởi Thư viện số Dspace. Những bài giảng của giảng viên, các luận văn xuất sắc, luận án đều được bổ sung vào thư viện số để sinh viên khóa sau có thể tham khảo.

ĐHDLHP có nhiều chương trình liên kết với các trường đại học trong khu vực Châu Á như: Malaysia, Trung Quốc, Thư viện số có khả năng phục vụ không giới hạn về thời gian, về không gian, về nguồn tài nguyên phục vụ. Sinh viên có thể học ở bất cứ đâu, KTX hay ở nhà, lên lớp, đều có thể tiếp cận tài liệu. Thầy cô cũng vậy, có thể lấy giáo trình từ thư viện số để giảng dạy cho sinh viên ngay tại lớp. Thư viện số cũng thay đổi cách học của sinh viên khi toàn bộ bài giảng của thầy cô đều bắt buộc đưa lên thư viện số; Sinh viên có thể nghiên cứu trước khi học và khi lên lớp, thầy chỉ cần gợi ý, đưa ra nội dung và các em tự giải quyết, tự cập nhật tài liệu ngay trên máy tính, trong lớp học. Tính chủ động, tự giác học của sinh viên nhờ đó cũng tốt hơn rất nhiều.

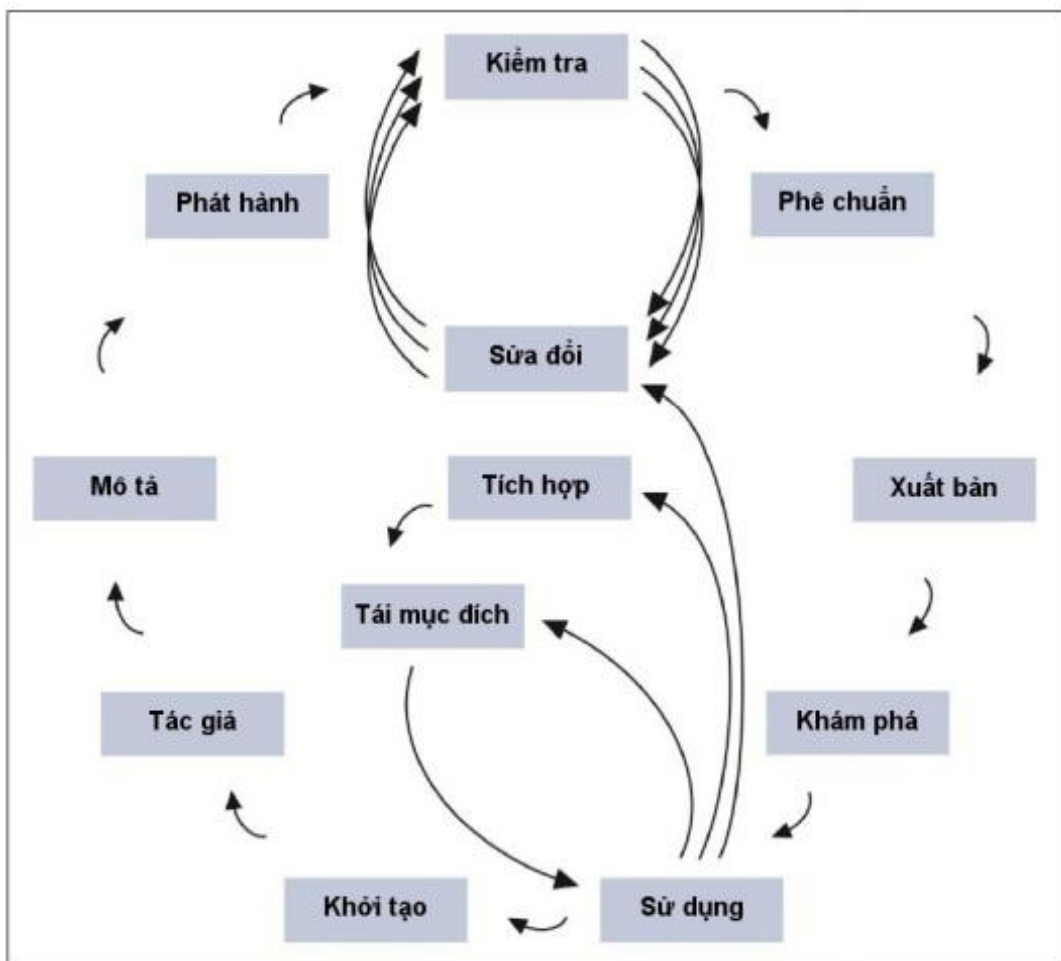
Tuy nhiên, trong quá trình phát triển học liệu mở tại ĐHDLHP lại đối diện với một khó khăn, thách thức mới: BẢN QUYỀN. Mặc dù là một cơ sở giáo dục đào tạo phi lợi nhuận nhưng mọi tài liệu mà trường cũng cấp trên mạng buộc phải tuân thủ luật sở hữu trí tuệ, công ước Berne. Chính điều này làm cản trở sự phát triển xây dựng nguồn học liệu tại trường. Các nhà cung cấp tài liệu điện tử giới hạn cả đối tượng sử dụng, giới hạn số lần

download,... và để đáp ứng nhu cầu ngày càng cao của người sử dụng, nhà trường (thư viện) ngày càng phải trả nhiều tiền hơn.

Con đường thoát “NGHÈO” duy nhất tại thời điểm này là phải xây dựng, sử dụng và phát triển OER. Đây là bước quan trọng để góp phần hiện đại hóa các chương trình giảng dạy cũng như phương pháp học tập của đại học Việt Nam.

3. Một số đề xuất về lộ trình xây dựng OER tại Đại học Dân lập Hải Phòng

Hình dưới đây mô tả một quy trình đầy đủ về việc xuất bản/phát hành và đảm bảo chất lượng cho 1 sản phẩm OER:

Hình 1 : Kịch bản xây dựng OER điển hình

Sự khởi tạo có liên quan tới sự tạo ra 'ý tưởng' tài nguyên học tập - quy trình nơi mà tác giả ban đầu quyết định về một tập hợp các đối tượng học tập mà tài nguyên đó sẽ được thiết kế để giải quyết.

Vị thế tác giả mô tả sự sáng tạo ban đầu tài nguyên học tập của tác giả hoặc nhóm các tác giả, trước khi có phát hành ban đầu cho công chúng.

Các đối tượng học tập được mô tả bằng việc sử dụng siêu dữ liệu, nó được định nghĩa như là các dữ liệu có cấu trúc về một đối tượng mà hỗ trợ các chức năng có liên quan tới đối tượng được chỉ định.

Phát hành là quy trình 'làm cho sẵn sàng' tài nguyên cho cộng đồng rộng lớn hơn.

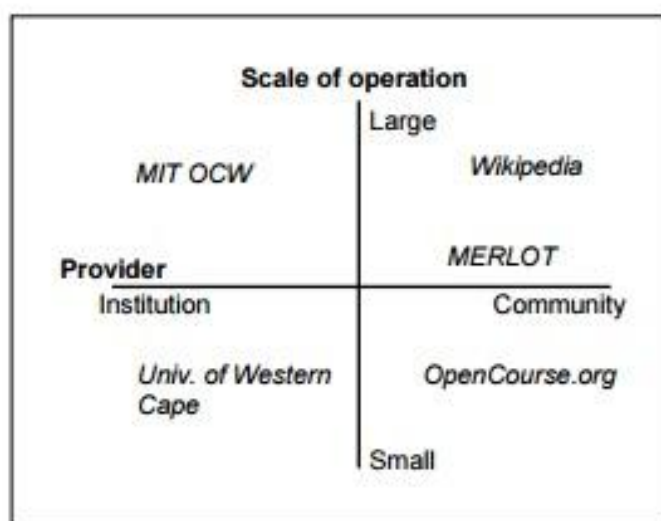
Một khi được phát hành cho công chúng nói chung, một tài nguyên là sẵn sàng cho sự phát triển và sử dụng tiếp sau, và sẽ đi qua nhiều sự lặp đi lặp lại, với mỗi sự lặp lại có liên quan tới một quy trình kiểm tra và cải thiện tài nguyên đó theo yêu cầu: Kiểm tra → phê chuẩn; Kiểm tra ↔ Sửa.

Sự khác biệt chính giữa phát hành và xuất bản là xuất bản đi qua một quy trình thẩm định/phê chuẩn được xác định để đảm bảo chất lượng, và có ý định để nhóm đích - cuối (end-target) sử dụng.

Khả năng khám phá một tài nguyên thường xoay quanh sự kết hợp của yếu tố con người và yếu tố phụ thuộc máy móc. Chất lượng của siêu dữ liệu là yếu tố quyết định chính đối với việc liệu các công cụ tự động hóa nào có thể ứng dụng dữ liệu đó và bộc lộ nó ra cho sự tìm kiếm.

Chất lượng sử dụng một tài nguyên học tập có thể được đo đếm như là yếu tố của: • giá trị của nó như một phần của quy trình học tập (sử dụng), • giá trị của nó như một phần của quy trình học tập, khi được kết hợp với các tài nguyên học tập khác (tích hợp). • giá trị của nó như một đối tượng để sử dụng lại như một phần của các quy trình học tập khác (tái mục đích).

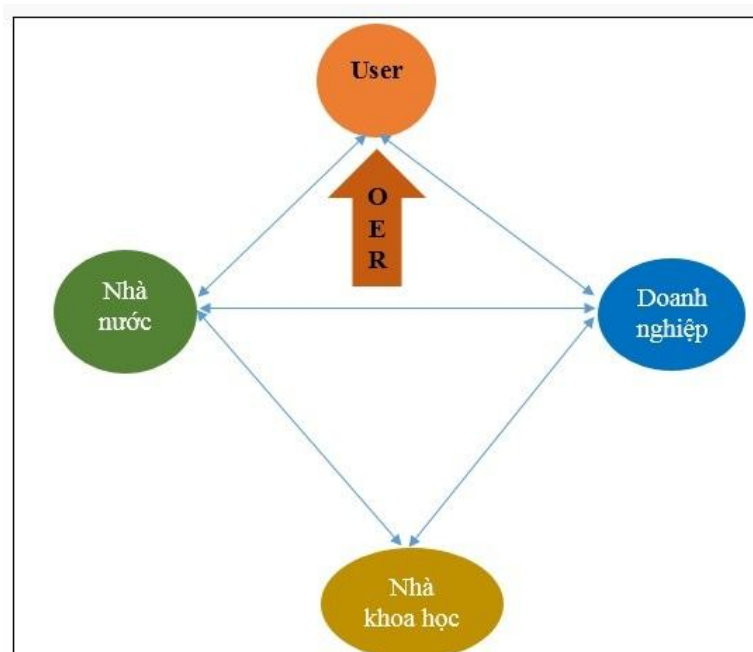
Và để xây dựng, phát triển OER trước tiên phải quan tâm đến khái niệm “Người sử dụng” và “Người sản xuất”:

Hình 2: Mô hình mức độ thực hiện

Theo hình 2 đã được Tiến sĩ Jan Hylén - Trung tâm của OECD cho nghiên cứu và đổi mới giáo dục Paris, Pháp đề cập đến trong bài viết “Open Educational Resources: Opportunities and Challenges” (Tài nguyên giáo dục mở: Cơ hội và thách thức) thì xu hướng phát triển của OER bắt đầu từ Trường học sang Cộng đồng, từ Nhỏ đến Lớn. Hay nói một cách khác để bắt đầu OER phải từ chính các cơ sở đào tạo, dù ban đầu số lượng người sử dụng, tham gia có thể nhỏ.

Tại Việt Nam theo quan điểm chúng tôi có thể hình dung mô hình quan hệ giữa user/producer đơn giản như sau:

Hình 3: Mô hình quan hệ user/producer

Từ những điểm nêu trên chúng tôi đề xuất bắt đầu xây dựng ngay từ bây giờ các tài liệu các khóa học mở. Vậy chúng ta sẽ bắt đầu từ đâu ?

Có rất nhiều cách để xây dựng OER, như Đại học Nam Phi: chiến lược ban đầu họ tập trung vào việc quản lý sở hữu trí tuệ (các tư liệu nghiên cứu), việc khai thác OER cho việc dạy và học và việc phát hành sau đó các tư liệu được cấp phép mở, cũng như vào việc đóng góp hướng tới tri thức toàn cầu và rà soát lại các chính sách của tổ chức để kết hợp các giá trị của OER.

Nhiều nơi chọn bắt đầu từ chính sách. Đối với ĐHDLHP, chúng tôi đề xuất phương án Việt hóa các khóa học sẵn có. Lựa chọn phương án này chính là bắt đầu từ chính hiện trạng của nhà trường: đội ngũ còn mỏng, khả năng đảm bảo chất lượng còn yếu, công cụ chưa có và cũng chưa được làm quen. Bên cạnh đó những vấn đề pháp lý cũng sẽ bớt nảy sinh nếu chúng ta bắt đầu từ điểm nút này.

Chúng ta sẽ làm như thế nào ?

Chúng tôi đề xuất xây dựng một nhóm nhỏ, tối đa là có sự kết hợp của 1 – 3 trường Đại học, lựa chọn các môn/khóa học phù hợp và bắt đầu thực hiện quy trình viêt hóa/xuất bản OER. Với những nhóm nhỏ thì mới có thể đi nhanh được, lộ trình của nhóm là:

- ✓ Một khóa đào tạo công nghệ thông tin/OER hoàn chỉnh
- ✓ Đem sản phẩm ra thị trường
- ✓ Hoàn chỉnh/đảm bảo chất lượng
- ✓ Đề xuất chính sách/tận dụng nguồn lực

Nhu cầu về các cơ chế đảm bảo chất lượng để hỗ trợ cho sự phát triển và sử dụng bền vững các Tài nguyên Giáo dục Mở (OER) đang nổi lên như là thách thức và cơ hội chính. Tuy nhiên, với ít kinh nghiệm và sự đồng thuận trong nghiên cứu và thực hành về cách thức định nghĩa và tiếp cận chất lượng OER, khái niệm tính mở đang đặt ra các thách thức bổ sung. Mong muốn của chúng tôi là tạo ra tiền đề xây dựng các nguồn học liệu mở cũng như phát triển cộng đồng sử dụng nhằm mục đích nâng cao chất lượng học tập và giảng dạy để từ đó chất lượng giáo dục dần dần hoà nhập được với các tiêu chuẩn quốc tế.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bài Giới thiệu tài nguyên giáo dục mở - TS. Lê Trung Nghĩa
2. Chiến lược Tài nguyên Giáo dục Mở (OER) 2014-2016. Đại học Nam Phi. TS. Lê Trung Nghĩa dịch (Bản gốc tiếng Anh : <http://www.unisa.ac.za/contents/unisaopen/docs/OER-Strategy-March-2014.pdf>)
3. Rà soát lại mới nhất các vấn đề chất lượng có liên quan tới tài nguyên giáo dục mở (OER) - TS. Lê Trung Nghĩa dịch (Bản gốc tiếng Anh: <http://is.jrc.ec.europa.eu/pages/EAP/documents/201405JRC88304.pdf>)
4. <http://www.oecd.org/edu/cei/38654317.pdf>
5. <http://www.oecd.org/edu/cei/37351085.pdf>

